

СУБСИДАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОГОВОРОМ ПОРУКИ

За часів існування Радянського Союзу невелика кількість нормативно-правових актів передбачала такий вид цивільно-правової відповідальності, як субсидарна, та й договір поруки не часто використовувався на практиці. Ще О. С. Іоффе писав: «Сфера практического применения поручительства невелика. Граждане в своих отношениях друг с другом прибегают к нему крайне редко...».

На сьогоднішній день субсидарну відповідальність передбачає велика кількість нормативно-правових актів України — Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, закони України (наприклад, Закон України “Про зерно та ринок зерна в Україні”, Закон України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”, Закон України “Про акціонерні товариства”, тощо), Постанови Кабінету Міністрів України. А отже з’явилася необхідність і у єдиному тлумаченні норм законодавства, що регулюють субсидарні зобов’язання та відповідальність задля правильного вирішення питань застосування положень законодавства щодо субсидарних правовідносин на практиці.

Згідно зі ст. 554 ЦК України у разі порушення боржником зобов’язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники, якщо договором поруки не встановлено додаткову (субсидарну) відповідальність поручителя. Поручитель відповідає перед кредитором у тому ж обсязі, що і боржник, включаючи сплату основного боргу, процентів, неустойки, відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором поруки. Особи, які спільно дали поруку, відповідають перед кредитором солідарно, якщо інше не встановлено договором поруки. До пред’явлення вимоги до поручителя, що несе субсидарну відповідальність, кредитор повинен пред’явити спочатку вимоги до основного боржника. Якщо ж основний боржник відмовиться задовольнити вимоги кредитора або кредитор не одержить від боржника відповіді на пред’явлену вимогу в розумні строки, кредитор може пред’явити вимогу до субсидарного поручителя в повному обсязі. Але солідарна відповідальність як загальна відповідальність за договором поруки є більш вигіднішою

кредиторів, ніж поручителю. Більш того, в багатьох цивільних кодексах країн Європи за договором поруки встановлена субсидіарна відповідальність поручителя перед кредитором як загальна, а солідарна або часткова відповідальність поручителя може бути встановлена додатково, відповідно до умов договору.

Відповідно до ст. 553 ЦК України під порукою розуміється договір, за яким поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку. Звідси випливає, що забезпечувальний характер поруки проявляється в тому, що при невиконанні чи неналежному виконанні зобов'язання боржником, кредитор має право пред'явити свою вимогу до поручителя. Перед кредитором стають зобов'язаними як боржник за основним зобов'язанням, так і поручитель. При чому субсидіарна відповідальність зобов'язує поручителя виконати зобов'язання позичальника тільки в тому випадку, якщо у нього не вистачає грошей повернути борг. У такому випадку, кредитор спочатку повинен пред'явити вимоги до боржника, а тільки потім до поручителя.

Субсидіарна відповідальність характеризується ще тим, що є покладанням додаткової відповідальності, що передбачає наявність основної відповідальності, яку несе основна відповідальна особа; покладається на осіб, які не несуть безпосередньо основної відповідальності перед кредитором; не може перевищувати обсягу основної відповідальності. Субсидіарно відповідальна особа, що задовольнила вимогу кредитора, в передбачених законом випадках має право регресної вимоги до основної відповідальної особи; може бути обмежена законом (або відповідно до нього договором) у часі або пов'язана законом з наявністю певних умов.

Аналіз судової практики свідчить, що судді в якості умов настання субсидіарної відповідальності розглядають існування основного та додаткового зобов'язань та порушення цих обох зобов'язань. Але на наше думку це твердження є спірним, адже задля настання субсидіарної відповідальності, наприклад, за договором поруки не потрібно порушення додаткового зобов'язання, а потрібні наявність основного та субсидіарного зобов'язань, тобто основного договору та договору поруки, встановлення в договорі поруки субсидіарної відповідальності поручителя та порушення основного зобов'язання, а не додаткового, субсидіарного.

Особливістю субсидіарної, додаткової відповідальності є те, що перед тим, як заявити вимоги до поручителя, кредитор повинен звернутися до основного боржника. Адже, відповідно до ст. 619 ч. 2 до пред'явлення

вимоги особі, яка несе субсидіарну відповідальність, кредитор повинен пред'явити вимогу до основного боржника. Якщо основний боржник відмовився задовольнити вимогу кредитора або кредитор не одержав від нього в розумний строк відповіді на пред'явлену вимогу, кредитор може пред'явити вимогу в повному обсязі до особи, яка несе субсидіарну відповідальність. Треба відмітити, що ст. 192 ЦК України 1963 року містила такі ж самі положення.

Отже сутність субсидіарної відповідальності полягає у залученні поряд з основним боржником додаткового (субсидіарного) боржника. Субсидіарна відповідальність відрізняється від солідарного обов'язку боржників. Всі солідарні боржники є основними боржниками, у зв'язку з чим кредитор має право вимагати виконання обов'язку частково або в повному обсязі як від усіх боржників разом, так і від будь-кого з них окремо. Солідарна відповідальність, яку встановлює ЦК України, за договором поруки є більш вигіднішою для кредиторів. Але у зв'язку з економічною кризою, нестабільністю умов життя в досить невідгданому становищі опиняється додатковий, боржник за договором поруки. Ми вважаємо, що, було б доречним, задля захисту прав та інтересів поручителя внести зміни до ЦК України і встановити загальною відповідальністю за договором поруки субсидіарну відповідальність, а за домовленістю сторін — солідарну. Таким чином зможуть бути захищені як права кредитора, так і права поручителя, який також може опинитися у досить невідгдних умовах після задоволень умов кредитора.

Старікова Н. М., аспірант ХНУВС

ДОПОМІЖНІ РЕПРОДУКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

За умов вимирання нації демографічна проблема стає об'єктом дослідження юристів. Наприклад, європейці переконані, що демографічні процеси обов'язково потребують регулювання з боку держави. Позицію нашої країни щодо даного питання можна проілюструвати на прикладі стратегії демографічного розвитку України в період до 2015 року. Стратегія, посеред інших складових покращення демографічної ситуації в країні називає збереження й поліпшення здоров'я сімей, у тому числі